

สรุปผลการสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาคมอาเซียน
สำหรับหน่วยงานด้านสื่อของกรมประชาสัมพันธ์
วันศุกร์ที่ 5 มีนาคม 2553
ณ โรงแรม แกรนด์ ทาวเวอร์ อินน์ ถนนพระราม 6 กรุงเทพมหานคร

บทนำ

สำนักงานการประชาสัมพันธ์ต่างประเทศ ได้รับอนุมัติโครงการประชาสัมพันธ์เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาคมอาเซียน ประจำปีงบประมาณ 2553 ภายใต้โครงการประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจในยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายรัฐบาล สำนักงานการประชาสัมพันธ์ต่างประเทศจึงได้จัดสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาคมอาเซียน สำหรับหน่วยงานด้านสื่อของกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียนและตระหนักถึงความเป็นอาเซียนเพื่อร่วมกันสร้างประชาคมอาเซียนให้บรรลุเป้าหมายภายในปี พ.ศ. 2558

ผู้เข้าร่วมสัมมนา

ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อและแผนประชาสัมพันธ์ของกรมประชาสัมพันธ์ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค จำนวน 72 คน

วิทยากร/ผู้ดำเนินการอภิปราย

การบรรยายเรื่อง “ความพร้อมของประเทศไทยสู่การเป็นประชาคมอาเซียน”

โดย คุณหญิง ลักษณะจันทร์ เลขาพันธุ์ นายกสมาคมอาเซียน-ประเทศไทย

การอภิปราย หัวข้อ “ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์จากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างไร” โดย

- นางนันทวัลย์ ศกุนตนาค อธิบดีกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ และนายสุพัฒน์ สงวนดีกุล ผู้อำนวยการสำนักอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (ด้านเศรษฐกิจ)
- นายเกียรติชัย พงษ์พาณิชย์ ที่ปรึกษาบริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) (ด้านสังคมและวัฒนธรรม)
- นายสุรียา จินดาวงษ์ นักการทูตชำนาญการ กองอาเซียน 1 กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ (ด้านการเมืองและความมั่นคง)
- นางสาววรรวิรุ วุวานิช ผู้ดำเนินการอภิปราย

พิธีเปิด

นางวรรณ วุฒิอาภรณ์ ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมงานประชาสัมพันธ์ต่างประเทศ รักษาการแทนผู้อำนวยการสำนักงานการประชาสัมพันธ์ต่างประเทศ กรมประชาสัมพันธ์ กล่าวรายงานวัตถุประสงค์ของการจัดสัมมนา และนายฤทธิชัย เสริมพานิช อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ กล่าวเปิดการสัมมนา โดยได้กล่าวต้อนรับและขอบคุณวิทยากรและผู้เข้าร่วมสัมมนาที่ให้ความสำคัญกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาคมอาเซียนครั้งนี้ และขอให้ผู้เข้าร่วมการสัมมนาใช้โอกาสนี้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุดในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำเอาข้อมูลที่ได้รับไปเผยแพร่ต่อสาธารณชนต่อไป

การบรรยาย/อภิปราย

1. การบรรยาย เรื่อง “ความพร้อมของประเทศไทยสู่การประชาคมอาเซียน” โดย คุณหญิง ลักษณะจันทร์ เลหาพันธุ์ นายกสมาคมอาเซียน-ประเทศไทย

วิทยากรในฐานะนายกสมาคมอาเซียน-ประเทศไทย ได้กล่าวถึงสมาคมอาเซียน-ประเทศไทย ว่าประเทศไทยเป็นประเทศแรกในประเทศสมาชิกอาเซียนที่ได้จัดตั้งสมาคมอาเซียนขึ้น และกำลังเป็นที่จับตาของประเทศสมาชิกถึงบทบาทของสมาคมว่าจะทำประโยชน์อย่างไรบ้างที่จะช่วยให้ความฝันของชาวอาเซียนไปสู่เส้นทางที่กำหนดไว้ หลังจากอาเซียนได้ปรับปรุงโครงสร้างกลไกองค์กรให้มีรูปธรรมมากขึ้นและเป็นช่วงจังหวะที่ประเทศไทยเป็นประธานอาเซียนโดยได้จัดการประชุมที่สำคัญ ๆ หลายครั้ง ทำให้สื่อมวลชนได้สะท้อนภาพการพัฒนาการของอาเซียนแก่ประชาชนมาตลอดหนึ่งปีที่ผ่านมา แม้ว่าอาเซียนเกิดขึ้นมาสี่สิบกว่าปีแล้ว แต่ประชาชนยังไม่รู้จักอาเซียนดีพอ ประชาชนได้เห็นสัญลักษณ์ของอาเซียน ได้รู้จักอาเซียนจากการจัดประชุมต่าง ๆ ซึ่งมีการรายงานข่าวอย่างผิวเผิน ยังมีการกำหนดการจัดตั้งประชาคมอาเซียนขึ้นภายในปี 2558 ก็ยังทำให้เกิดคำถามว่าคืออะไร ประชาชนจะได้ประโยชน์อะไร ในส่วนของภาครัฐอาจจะพอทราบจากการเป็นผู้แทนเข้าประชุม แต่ก็ยังเป็นเพียงในส่วนที่เข้าไปเกี่ยวข้อง แม้แต่กระทรวงการต่างประเทศเองซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักงานเลขาธิการอาเซียนประจำประเทศไทยก็อาจจะรู้เพียงผิวเผินในหลายๆ เรื่องที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานอื่น อาเซียนจึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างเข้าใจยากถ้าไม่ได้ติดตามตั้งแต่ต้น อย่างเช่นเรื่องประชาคมอาเซียนทั้งสามประชาคม หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า สามเสาหลัก ได้แก่ เสถียรภาพและความมั่นคง เศรษฐกิจ และเสาสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งล้วนมีถ้อยคำสวยหรู แต่เมื่อไปอ่านถึงวัตถุประสงค์เป้าหมายการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการแล้วทำให้มีนั่งเหมือนกัน ดังนั้นสื่อมวลชนจะต้องมีมุมมองที่เปลี่ยนไป ต้องไม่รายงานข่าวอาเซียนอย่างเพียงผิวเผิน สื่อมวลชนควรต้องศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลของทั้งสามเสาที่ตั้งขึ้นมามีเป้าหมาย มาตรการ ปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรบ้าง ก็จะทำให้สามารถวิเคราะห์จับประเด็น แล้วนำไปตั้งคำถามกับผู้รับผิดชอบได้ ยกตัวอย่างเช่น ด้านการเมืองและความมั่นคงที่ได้จัดตั้งคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนขึ้นมา จะเห็นว่าประชาชนมีความตื่นตัวเนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัวของทุกคนที่ต้องการจะรู้ว่าตนเองมีสิทธิหรือความคุ้มครองอะไรบ้าง สื่อมวลชนจึงต้องค้นคว้าติดตามเพื่อนำมาเสนอให้ประชาชนรับรู้ต่อไป

วิทยากรกล่าวว่าการที่เราต้องรายงานเรื่องอาเซียนอยู่เรื่อย ๆ ก็เพราะว่าประชาชนยังไม่รู้ว่าอาเซียนคืออะไร และที่สำคัญที่สุดคือยังมองไม่เห็นประโยชน์ของอาเซียน ในขณะที่ผู้ที่เห็นความสำคัญของอาเซียนคือประเทศนอกภูมิภาค จากการประชุมสุดยอดอาเซียนที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาเริ่มหันกลับมาสนใจอาเซียนอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากเวลานี้ภูมิภาคที่เป็น rising star คือเอเชีย ไม่ใช่อเมริกาหรือยุโรปอีกต่อไป โดยมีประเทศอินเดียและจีนเป็นผู้นำที่มีอำนาจทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองในภูมิภาคเอเชีย จึงทำให้ต้องมีการถ่วงดุลกัน สหรัฐอเมริกาจึงต้องหันกลับมาปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับอาเซียนอีกครั้งหนึ่ง ตรงนี้คือภาพใหญ่ของ

ประโยชน์ของการรวมกลุ่มของอาเซียนซึ่งประชาชนทั่วไปอาจไม่สามารถหยั่งถึงหรือเข้าใจได้ยกเว้นผู้ที่อยู่ในแวดวงวิชาการ นักวิเคราะห์ สื่อมวลชนบางกลุ่มที่ติดตามพัฒนาการของอาเซียน ดังนั้นอาเซียนจึงคิดทำองค์กรของตนให้เข้มแข็งโดยมีภูมิภคกติกาคที่ชัดเจน เพื่อดักดวงผลประโยชน์ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม และต้องผนึกกำลังกันให้มีพลังอำนาจในการต่อรอง มีความเข้มแข็ง มีสันติภาพและเสถียรภาพ สิ่งเหล่านี้ถามว่าประชาชนทั่วไปรู้มากน้อยแค่ไหน ถ้าประชาชนไม่รู้ไม่รับทราบก็จะมองไม่เห็นประโยชน์ และเมื่อมีผลกระทบเกิดขึ้นก็จะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนความร่วมมือในกรอบที่จะนำไปสู่ประชาคมอาเซียนต่อไป

สำหรับความร่วมมือของประเทศไทยในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านการเมืองและความมั่นคง จะมีเรื่องชาตินิยมและการที่ไม่ไว้เนื้อเชื่อใจกันเป็นอุปสรรค ประเทศในอาเซียนจะเห็นชัดเจนว่ากระแสชาตินิยมเกิดขึ้นเป็นระยะๆ ประเทศไทยอาจจะไม่ค่อยรู้สึกเพราะไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของใคร แต่ประเทศเพื่อนบ้านของไทยเกือบทั้งหมดที่ต้องต่อสู้มาโดยตลอด จะมีความรู้สึกชาตินิยมสูง นอกจากนี้การยึดติดกับประวัติศาสตร์โดยไม่มองไปถึงอนาคตข้างหน้าทำให้เกิดความขมขื่น ไม่ไว้ใจกัน และเป็นศัตรูกัน เราควรใช้ประวัติศาสตร์เป็นบทเรียนเพื่อมิให้สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นอีกและมองไปในอนาคตข้างหน้า รวมทั้งการเข้าไปให้ความร่วมมือช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านตามจังหวะและโอกาสทั้งในด้านมนุษยธรรม (Humanitarian System) และด้านรักษาสันติภาพ (Peace Keeping) ซึ่งเป็นหลักการของสหประชาชาติที่ต้องการสนับสนุนการสร้างสันติภาพที่ได้หลายรูปแบบในการเชื่อมโยงเรื่องการไว้เนื้อเชื่อใจกัน (Confident Building Maker) การสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจเพื่อให้เกิดสันติภาพ ต้องมีความต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การสร้างสันติภาพเป็นสิ่งที่คณะกรรมการความมั่นคงทางการเมืองได้พยายามนำมาเป็นกลไกในการดำเนินการขับเคลื่อนเหล่านี้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ซึ่งขณะนี้มีความพยายามที่จะสร้างกองกำลังสันติภาพของอาเซียนเพื่อจะใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือ สร้างความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน และป้องกันข้อขัดแย้งต่างๆ ที่จะพึงเกิดขึ้น แม้ว่าอาเซียนจะยึดมั่นในแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานชัดเจนภายใต้กฎบัตรว่าจะไม่แก้ข้อขัดแย้งโดยใช้กำลังโดยเด็ดขาด และจะใช้สันติวิธี แต่เรื่องมาตรการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจก็เป็นสิ่งสำคัญมากที่จะช่วยจรรโลงความเข้มแข็งของเสาหลักด้านการเมืองและความมั่นคง

ด้านเศรษฐกิจ วิทยาการมีความเห็นว่าอาจมีความพร้อมมากกว่าด้านการเมืองและความมั่นคงเนื่องจากมีเป้าหมายชัดเจนสามารถวัดเป็นตัวเลขได้ เช่น การลดภาษีเป็นศูนย์ การเปิดเสรีในด้านต่างๆ การทำอาเซียนให้เป็นตลาดเดียว แล้ววัดตัวเลขว่าส่งออกได้มากขึ้นหรือไม่ เราสามารถซื้อสินค้านำเข้าจากประเทศอาเซียนได้ถูกลงหรือไม่ มีแหล่งเลือกวัตถุดิบมากขึ้นหรือไม่ ขณะเดียวกันการแหล่งการลงทุนก็ดูว่ามีนักลงทุนจากอาเซียนเข้ามาอย่างน้อยแค่ไหน ในสาขาไหนที่ไทยเข้าไปลงทุนแล้วอย่างน้อยแค่ไหน ทางด้านตลาดทุนก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าในสินค้าและบริการบางสาขา จะยังไม่เปิดเสรีเต็มที่ เพราะแต่ละประเทศยังมีมาตรการที่กันเอาไว้ เพื่อมิให้กระทบกระเทือนเสถียรภาพทางการเงินการคลังของตน สิ่งเหล่านี้วัดเป็นตัวเลขได้หมดและสามารถกำหนดได้ชัดเจนว่าจะเปิดเมื่อไหร่ ดังนั้นภาคเศรษฐกิจจึงค่อนข้างชัดเจน อย่างไรก็ตามถ้าประชาชนยังไม่รับรู้หรือเข้าใจเรื่องการเปิด

เสรีทางการค้าและบริการ ก็จะไม่รู้ว่าต้องเจอกับอะไรและต้องแข่งขันกับใครบ้าง ซึ่งต่อไปในอนาคตอาเซียนมีเป้าหมายจะเป็นดินแดนเดียวกัน สินค้าต่างๆ หรือแรงงานจะเข้ามาจากไหนก็ได้จากอาเซียน หากประชาชนไม่มีการตื่นตัวและเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ก็จะเกิดเป็นอุปสรรค โดยเฉพาะด้านภาษาเพราะประเทศไทยไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง และไม่มีภาษาที่ใช้ร่วมกับอาเซียนได้ ภาษาจึงเป็นจุดอ่อนและอุปสรรคของไทยที่จะทำให้ขีดการแข่งขันด้อยลงไป ซึ่งวิทยากรเห็นว่ายังไม่สายเกินไปที่เราจะพัฒนาด้านภาษาเพื่อให้ความพร้อมมากขึ้น

ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรม มีหลายมาตรการที่เขียนไว้ในแผนงาน เช่น เรื่องปลอดภัยเสพติด มีสังคมที่เข้มแข็ง ประชาชนมีความเป็นดีอยู่ดี มีความมั่นคงปลอดภัยทางด้านอาหาร พลังงาน สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งจะต้องไปดูว่าสิ่งไหนที่เราพร้อมหรือไม่พร้อมหรือต้องรู้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคที่เรียกว่าอนุภูมิภาค เช่น อิระวดี แม่โขง เจ้าพระยา เอ็กแม็ก บิมสเท็กส์ เอซีดี ที่ช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้อาเซียนเติบโตได้อย่างสวยงาม อาเซียนได้ประโยชน์จากการที่มีที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียและการรวมกลุ่มของอาเซียนเป็นบันไดที่ทำให้ประเทศภายนอกอยากเข้ามาติดต่อสัมพันธ์ด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สื่อมวลชนควรนำมาชี้ให้ประชาชนเห็นประโยชน์และเกิดความตื่นตัวว่ากรอบอาเซียนมีความสำคัญและเป็นสิ่งที่ต้องทำร่วมกัน รวมทั้งให้ภาคเอ็นจีโอเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อช่วยเสริมงานด้านสังคมวัฒนธรรม ในคำกล่าวปิดการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 15 โดยนายกรัฐมนตรีของไทย ได้แถลงย้ำว่าจะใช้การศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินการไปสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งถือเป็นนิมิตหมายที่ดี ทั้งนี้เราต้องยอมรับว่าเรารู้เรื่องอาเซียนน้อยกว่ารู้จักองค์การสหประชาชาติ ยูนิเซฟ หรือองค์กรอื่นๆ เนื่องจากอาเซียนถูกละเลยไปในกรอบของการศึกษาของไทย โครงสร้างการศึกษาของไทยขาดการให้องค์ความรู้เรื่องอาเซียนแก่เยาวชน ขณะนี้มีมหาวิทยาลัยหลายแห่งมีความตื่นตัวพยายามนำหลักสูตร ASEAN Study เข้ามาสอนเพื่อให้ความรู้เรื่องความใกล้เคียงกันของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่อาจจะไม่เหมือนกัน แต่มีความคล้ายคลึงกัน ที่สามารถนำมาเป็นตัวเชื่อมโยงในการบูรณาการให้กระบวนการอาเซียนด้านสังคมและวัฒนธรรมเดินไปได้และนำไปสู่ความเข้มแข็งด้านการเมืองและความมั่นคงด้วย

สำหรับบทบาทของสื่อมวลชนโดยเฉพาะกรมประชาสัมพันธ์ที่เป็นหน่วยงานด้านสื่อของรัฐ วิทยากรเห็นว่าควรปรับเปลี่ยนวิธีและรูปแบบการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับอาเซียน โดยสื่อมวลชนต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีความคิดที่จะซักถาม ติดตามว่ารัฐบาลได้ดำเนินการในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับอาเซียนไปแค่ไหนอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่ ทั้งนี้อุปสรรคไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ต่อต้าน อาจนำมาเป็นหัวข้อถกเถียง ท้าหรือหาทางออกร่วมกัน และนำเสนอให้ประชาชนทราบ นอกจากนี้การจัดรายการที่เกิดประโยชน์กับประชาชนโดยเชิญนักวิชาการมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรืออาจเป็นประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมสนทนากัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการคิดโครงสร้างของประชาคมอาเซียน สิ่งที่วิทยากรอยากเห็นคือสื่อมวลชนมีความทุ่มเทที่จะเสนอข่าวเกี่ยวกับอาเซียนมากขึ้น โดยอาจเสนอเป็นรายการประจำวันให้ประชาชนได้รับฟังรับรู้จนมีความรู้สึกซึมซาบว่าเสมือนเป็นเรื่องของตนเองที่ต้องช่วยคิดช่วยทำให้ไปสู่เป้าหมายการเป็นประชาคมอาเซียน ภายในปี 2558 ให้ได้

2. การอภิปราย เรื่อง “ประเทศไทยจะได้ประโยชน์จากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างไร”

วิทยากร โดย นางนันทวัลย์ ศกุนตนาค อธิบดีกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ และนายสุพัฒน์ สงวนดีกุล ผู้อำนวยการสำนักอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (ด้านประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน) นายเกียรติชัย พงษ์พาณิชย์ ที่ปรึกษา บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) (ด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน) และนายสุริยา จินดาวงษ์ นักการทูตชำนาญการ กองอาเซียน 1 กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ (ด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน) โดยมีนางสาวรวีร์ ภูวนิช ผู้ประกาศข่าวภาคค่ำสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย

นางนันทวัลย์ ศกุนตนาค ได้กล่าวถึงความสำคัญของอาเซียนว่าการที่อาเซียนมีประชากร 583 ล้านคน มีจีดีพีรวม 1.5 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ และยอดการค้ารวม 1.7 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ ทำให้อาเซียนมีอำนาจในการต่อรองในการเจรจากับคู่ค้าอื่น ส่วนอาเซียนสำคัญกับประเทศไทยตั้งแต่เริ่มทำ FTA ภายในอาเซียนหรือที่เรียกว่า AFTA เมื่อปี 2535 โดยเริ่มลดภาษีตั้งแต่ปี 2536 เรื่อยมาจนในปี 2546 สินค้าร้อยละ 60 ภาษีเป็นศูนย์ ปี 2550 สินค้าร้อยละ 80 เป็นศูนย์ และในปี 2553 สินค้าร้อยละ 99 เป็นศูนย์ จะเหลือเพียงสินค้าที่มีความอ่อนไหวสูงเช่น สินค้าเกษตรบางรายการที่ยังไม่ลดเป็นศูนย์ แต่เดิมสหรัฐอเมริกาสหภาพยุโรป และญี่ปุ่น เป็นคู่ค้าหลักของไทย แต่ปัจจุบันอาเซียนได้กลายเป็นประเทศคู่ค้าที่ใหญ่ที่สุดของไทย โดยสินค้าหนึ่งในห้าของสินค้าไทยทั้งหมดส่งออกไปยังอาเซียน แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการไทยทราบและมีแผนการใช้ประโยชน์จากอาเซียนมาตลอด ผู้ประกอบการสามารถหาวัตถุดิบจากตลาดใกล้บ้านเพื่อลดค่าใช้จ่ายที่เดิมต้องนำเข้าจากไต้หวัน เกาหลี หรือญี่ปุ่น แต่ขณะนี้ก็มีโรงงานผลิตวัตถุดิบที่ต้องการในอาเซียน และสามารถนำเข้าโดยไม่เสียภาษี รวมทั้งการผลิตและส่งออกประเทศที่สามจะทำให้ต้นทุนต่ำลง ในกฎบัตรอาเซียนจะมี AEC Blueprint หรือ แผนการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community) ซึ่งกำหนดว่าจะทำอะไรและเมื่อไหร่เพื่อไปสู่เป้าหมายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 AEC Blueprint ประกอบด้วย 4 ส่วนหลักที่มีความยืดหยุ่นทุกเรื่อง ได้แก่ 1) เป็นตลาดและฐานการผลิตร่วม 2) เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน 3) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค และ 4) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก ในส่วนการเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วม มี 3 ความตกลงที่สำคัญ ได้แก่ 1) ATIGA เป็นความตกลงด้านสินค้าของอาเซียน โดยนำข้อตกลงฉบับย่อยๆ ใน AFTA มารวมกันแล้วตั้งชื่อใหม่ว่า ATIGA เป็นเรื่องเกี่ยวกับมาตรการภาษี ศุลกากร การอำนวยความสะดวกทางการค้า การใช้ข้อมูลทางการค้า 2) AFAS เป็นกรอบความตกลงด้านการค้าบริการของอาเซียน ประกอบด้วย 12 สาขาบริการที่ไม่ใช่การผลิต มีข้อกำหนดเกี่ยวกับจำนวนการถือหุ้นสำหรับต่างชาติที่จะเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย แบ่งเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 การให้บริการข้ามพรมแดน รูปแบบที่ 2 ผู้ให้บริการเข้ามาให้บริการในประเทศ รูปแบบที่ 3 การเข้าไปตั้งบริษัททำธุรกิจในต่างประเทศ และรูปแบบที่ 4 บุคลากรผู้ให้บริการข้ามไปให้บริการในต่างประเทศ 3) ACIA ความตกลงด้านการค้าลงทุนของอาเซียน ประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 เรื่องคือ การเปิดเสรีการลงทุน

การคุ้มครองการลงทุน การส่งเสริมการลงทุน และการอำนวยความสะดวกการลงทุน ทั้งนี้ความตกลงที่สำคัญทั้ง 3 เรื่อง (ATIGA, AFAS, ACIA) กำหนดให้ประเทศสมาชิกเปิดเสรีการลงทุนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งแต่ละประเทศได้ลงนามไว้ว่าจะอะไรจะไม่เปิดหรืออะไรจะทยอยเปิด สำหรับประเทศไทยตกลงจะทยอยเปิดเสรี โดยมีสำนักงานส่งเสริมการลงทุน (BOI) ให้การสนับสนุนโดยมีสิทธิประโยชน์ทางภาษีหลายเรื่อง อย่างไรก็ตาม ตามที่หลายฝ่ายมีข้อกังวลต่างๆเกี่ยวกับการเปิดเสรีการค้าทางกรรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ก็ได้พยายามให้ข้อมูลที่ถูกต้องผ่านทางเว็บไซต์ของหน่วยงานคือ www.dtn.go.th มาโดยตลอด

นายสุพัฒน สงวนดีกุล ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้จาก AEC ได้แก่ ภาษีนำเข้าเป็นศูนย์และมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีหมดไป รวมทั้งอุปสรรคทางการค้าจะหมดไป ผู้ประกอบการสามารถนำเข้าวัตถุดิบหรือสินค้าสำเร็จรูปในอาเซียนได้โดยไม่ต้องเสียภาษี ซึ่งจะทำให้ต้นทุนการผลิตสินค้าต่ำลง แต่ในขณะเดียวกันคู่แข่งที่ผลิตสินค้าประเภทเดียวกับเราก็สามารถส่งสินค้าเข้ามาในตลาดของเราทำให้เกิดคู่แข่งใหม่ได้ เมื่ออาเซียนกลายเป็นตลาดเดียวที่ใหญ่ขึ้น นักลงทุนสามารถเข้าไปลงทุนที่ไหนก็ได้ในอาเซียนอย่างเสรี ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าใครจะสามารถใช้ประโยชน์จากอาเซียนได้มากกว่ากัน ในด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้า ระยะเวลาสั้นลง ลดต้นทุนโลจิสติกส์ส่งสินค้าได้มากขึ้น มีกำลังต่อรองรับมากขึ้น สินค้าเกษตรสามารถขยายการส่งออกได้มากขึ้น ดังนั้นผู้ประกอบการไทยต้องตระหนักและกระตุ้นตัวเอง มีการเตรียมตัวเตรียมความพร้อมและปรับตัวรับสถานการณ์ เพราะถ้าไม่ตระหนักจะสู้คู่แข่งไม่ได้ เนื่องจากตลาดใหญ่ขึ้น คู่แข่งเพิ่มมากขึ้น ผลที่จะเกิดขึ้นมีทั้งได้และเสีย สำหรับแง่คิดการเตรียมความพร้อมแก่ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ศึกษาหาข้อมูลติดตามสถานการณ์ เพื่อให้รู้เท่าทันและปรับตัวได้ทันทั่วทั้ง 2) สร้างความแตกต่างของสินค้าและบริการ เปลี่ยนแนวคิดผลิตสินค้าที่จะเป็นความต้องการของตลาด รวมทั้งบรรจุภัณฑ์ด้วย 3) มีความคิดสร้างสรรค์ ดัดแปลง เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า และ 4) สร้างเครือข่ายและพันธมิตรธุรกิจ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

นายเกียรติชัย พงษ์พาณิชย์ กล่าวว่า ขณะนี้เรากำลังพูดถึงเรื่องอนาคตที่ยังไม่เกิดขึ้นคือประชาคมอาเซียนซึ่งปรากฏอยู่ในกฎบัตรอาเซียนที่เพิ่งจะประกาศใช้ และเป้าหมายของกฎบัตรอาเซียนในข้อที่ 13 เพื่อส่งเสริมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางที่ทุกภาคส่วนของสังคมได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการรวมตัวและการสร้างประชาคมของอาเซียน คำว่าการสร้างประชาคมอาเซียนที่ปรากฏในกฎบัตรเป็นสิ่งที่ยังไม่เกิด และยังต้องทำอะไรอีกมาก ในกฎบัตรหมวดที่ 1 เรื่องความมุ่งประสงค์หลักจะเห็นว่าการสร้างและการเกิดประชาคมอาเซียนจะช่วยชุมชนอาเซียนให้ได้อะไร เกิดอะไรตามความคาดหวังบ้าง การก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียนก่อประโยชน์มหาศาลกับประชาชนและรัฐสมาชิกของอาเซียนแน่นอน เช่นเดียวกับสหภาพยุโรป หรือ อียูที่ก้าวมาสู่การบูรณาการเป็นประชาคมชาติยุโรป และยกระดับการพัฒนาของคนในชาติสมาชิกให้มีมาตรฐานชีวิตสูงขึ้น ลักษณะการบูรณาการเช่นนี้กลายเป็นกระแสหลักของโลกาภิวัตน์ที่รุกเร้ารุนแรงมากหลังยุคสงครามเย็นและคืบคลานเข้าสู่แนวคิดที่กลายเป็นกระแสหลักของอาเซียนด้วย

การวาดฝันจะสร้างประชาคมอาเซียนจึงเป็นพันธกิจและเป็นภาระผูกพันของชาติสมาชิกที่จะต้องบรรลุจุดประสงค์ในวันเวลาที่กำหนด และการจะสร้างประชาคมอาเซียนได้อย่างไรแค่นั้นคงต้องเป็นความพยายามของประเทศสมาชิกและประชาชนในประเทศสมาชิกของแต่ละประเทศ

วิทยากรได้ยกตัวอย่างของอียู ว่าที่สามารถรวมเป็นประชาคมยุโรปได้ เพราะมีปัจจัยหลายอย่างที่เอื้อให้ เช่น มีรูปแบบการเมืองที่ปกครองเป็นประชาธิปไตยเหมือนกัน หรือการรวมตัวทางเศรษฐกิจการค้าที่สามารถจัดตั้งเป็น Cluster Union ได้ มีเงินสกุลยูโรร่วมกัน นอกจากนี้ที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์ยังเอื้อให้การบูรณาการสร้างประชาคมยุโรปขึ้นมาได้ง่าย ซึ่งอาเซียนสามารถทำได้ยากมาก เนื่องจากมีข้อแตกต่างทางกายภาพ และภูมิหลังที่ต่างกับสหภาพยุโรป แต่ก็ยังเห็นว่าอาเซียนเป็นการรวมกันที่สำคัญของภูมิภาคนี้ และจัดเป็นองค์กรที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่อยู่นอกองค์กรสหประชาชาติที่มีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะการจัดการปัญหาความขัดแย้งข้อตกลงเพื่อความมั่นคง เช่น ARF สามารถรวมชาติมหาอำนาจมาจมนั่งโต๊ะเจรจากัน นับเป็นกลไกที่ได้รับความน่าเชื่อถืออยู่ไม่น้อยของอาเซียน ประชาคมอาเซียนจะเกิดขึ้นได้ต้องมีปัจจัยหลายๆ อย่างที่จะช่วยสร้างความผูกพันที่แน่นเหนียวระหว่างกัน ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงประกาศไว้ในกฎบัตร สิ่งที่อาเซียนจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ คือ 1) คุณค่าร่วมกัน (Shared Value) ได้แก่ ความเป็นประชาธิปไตย ความอิสระภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรม คุณค่าในระเบียบของโลกใหม่ เรื่องประชาธิปไตย ระบบการค้าเสรี ตลอดจนการปกป้องสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชน 2) ความห่วงใยร่วมกัน (Common Concern) คือการทำให้ประชาชนในทุกประเทศในอาเซียนมีความรู้สึกว่าเป็นประเด็นที่น่าจะต้องเป็นห่วงด้วยกันและจะต้องร่วมมือกันช่วยกันแก้ปัญหา เช่น เรื่องโลกร้อน การก่อการร้าย ไข้หวัดนก ไข้หวัด 2009 ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องเหล่านี้อาเซียนต้องคิดโครงการต่างๆ ในลักษณะที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในระหว่างประเทศสมาชิกและประชาชนด้วยกัน อย่าง ด้านเศรษฐกิจได้เริ่มแล้วคือ AFTA นอกจากนี้การแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนทางสื่อ การสร้างการทูตระหว่างประชาชนกับประชาชนให้เข้มแข็งขึ้น เช่น การแลกเปลี่ยนเยาวชนอาเซียน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และต้องคิดเลยไปถึงบทบาทของภาคประชาสังคม หรือ NGOs ต่างๆ ด้วย ทั้งนี้ในกฎบัตรอาเซียนยังไม่ได้พูดถึงการสร้างสังคมประชาธรรมในอาเซียนที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งและเกิด Civil Society ในอนาคต

วิทยากรได้สรุปว่าหากเมื่อประชาคมอาเซียนเกิดขึ้นในรูปธรรมที่เป็นจริงและเป็นไปตามมุ่งประสงค์ที่ปรากฏในกฎบัตรอาเซียนแล้ว จะก่อประโยชน์ให้แก่ประเทศและประชาชนในอาเซียนด้วยกัน รวมทั้งจะเกิดคุณค่าร่วมที่เป็นแบบของอาเซียนที่มีความห่วงใยร่วมกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม จากนั้นความร่วมมือต่างๆ จะเกิดตามมาอย่างหลากหลายมากขึ้น และเหล่านี้จะเป็นตัวหลักสำคัญของความร่วมมือที่จะบูรณาการอาเซียนให้ดีขึ้นและเข้มแข็งขึ้น และนำไปสู่ความพยายามแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างประเทศ ช่วยขจัดความแตกแยกและความขัดแย้งเรื่องความมั่นคง และบูรณาการเขตแดนต่างๆ ขึ้นตามมา

นายสุริยา จินดาวงษ์ กล่าวว่าประชาคมอาเซียนที่ประกอบด้วยสามเสาหลักที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไป เพราะแม้ว่าอาเซียนจะรุ่งเรืองด้านเศรษฐกิจแต่ถ้าไม่มีความมั่นคงทางการเมืองและไม่นำไปสู่การที่ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ก็อาจจะทำให้ประชาคมอาเซียนไม่สมบูรณ์แบบได้สำหรับประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียนได้เกิดขึ้นที่ประเทศไทยเมื่อปี 2510 ซึ่งประเด็นปัญหาการเมืองความมั่นคงเป็นเรื่องที่ทำให้อาเซียนเกิดขึ้นมาอย่างลำบากมากแต่ในที่สุดก็ทำได้ ตลอดเวลาที่ผ่านมาอาเซียนมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการช่วยแก้ปัญหาภูมิภาคซึ่งเป็นพื้นฐานจุดเริ่มต้นของการร่วมตัวของ 10 ประเทศ โดยมีพัฒนาการต่าง ๆ ที่ประเทศไทยและอาเซียนพยายามทำขึ้นเช่น การจัดตั้ง ASEAN Regional Forum ให้เป็นเวทีที่พยายามดึงประเทศนอกภูมิภาคเข้ามาร่วมพูดคุยถึงปัญหาด้านการเมืองความมั่นคงในภูมิภาคและหาวิธีแก้ไขร่วมกัน ประเทศไทยเป็นที่ตั้งสนธิสัญญาปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่หลังจากการก่อตั้งอาเซียนในปี 2510 อาเซียนไม่เคยมีสงครามระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกันอีกเลย อาจจะมีการปะทะกันบ้างแต่ก็ไม่ใช้สงคราม ดังนั้นพื้นฐานการสร้างความมั่นคงเป็นเรื่องสำคัญมากในอาเซียน เดิมประชาคมอาเซียนประกอบด้วย 3 เสา แต่อาจจะเพิ่มอีก 1 เสาซึ่งอาจไม่ปรากฏชัดในกฎบัตร คือเสาภาคประชาสังคม ประกอบด้วยประชาชน รัฐสภา และ NGOs ทั้ง 3 เสา + 1 จะเป็นพื้นฐานสำคัญของอาเซียนที่จะพัฒนาขึ้นไปในอนาคต เสาการเมืองความมั่นคงมีการสร้างบรรทัดฐานที่เป็นสนธิสัญญาด้านกฎหมาย ได้แก่ สนธิสัญญาไมตรีว่าด้วยความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถือเป็นสนธิสัญญาแรกที่ได้มีการลงนามร่วมกันของอาเซียนที่จะไม่รุกรานซึ่งกันและกัน และเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างเสถียรภาพและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งประเทศนอกภูมิภาคเช่นสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจและสนับสนุน ถือเป็นครั้งแรกที่สหรัฐอเมริกายอมที่จะเข้ามาอยู่ในกฎระเบียบด้านความมั่นคงในระดับภูมิภาค ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความมั่นใจที่ประเทศนอกภูมิภาคให้ความมั่นใจกับอาเซียน นอกจากนี้ยังมีสนธิสัญญาการสร้างเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ที่สร้างความเชื่อมั่นจากนานาประเทศต่ออาเซียนด้วย

วิทยากรกล่าวว่า สำหรับประชาคมการเมืองความมั่นคงมีหลายประเด็นที่กำลังพยายามผลักดันให้เกิดสัมฤทธิ์ผลขึ้น เช่น การสร้างสันติภาพ การปรับปรุงวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านความมั่นคง การส่งเสริมค่านิยมด้านประชาธิปไตยและการสร้างความสำนึกว่าประชาชนเป็นศูนย์กลางของนโยบายอาเซียน รวมทั้งการดึงภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนรวมในขบวนการอาเซียนเพื่อสร้างประชาธิปไตยในกรอบอาเซียน ตลอดจนการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เรื่องการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ และความร่วมมือกับองค์กรสหประชาชาติ ทั้งนี้ภายในปี 2510 อาเซียนตั้งเป้าไว้ว่าจะเป็นเขตปลอดยาเสพติดและการค้ามนุษย์ โดยมีอนุสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านการต่อต้านการค้ามนุษย์ของอาเซียนเป็นตัวผลักดัน นอกจากนี้ยังมีความพยายามที่จะสร้างความมั่นคงรูปแบบใหม่ เป็นบทบาทความร่วมมือด้านการทหารในกรอบอาเซียน ซึ่งมีหลายมิติ ที่สำคัญคือการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน การต่อสู้กับภัยพิบัติ รวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับภาคประชาสังคม เพื่อต่อต้านและต่อสู้การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ และประเด็นสุดท้ายที่ถือว่าเป็นเรื่องริบด่วนซึ่งเกี่ยวข้องทั้งสามเสาคือการสร้างความเชื่อมโยงภายในภูมิภาค มิติด้านเศรษฐกิจ

ได้แก่ การสร้างถนน สร้างเครือข่ายด้านคมนาคม มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การสร้างความเข้าใจโดยใช้การศึกษาให้ประชาชนอาเซียนหันมามองซึ่งกันและกันอย่างไม่ใช่ศัตรูกัน ให้ร่วมมือและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และมีมิติด้านการสร้างเสถียรภาพความมั่นคงและการเมือง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญหนึ่งของอาเซียนและเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะสร้างประชาคมอาเซียนให้มีลักษณะสมดุล และสมบูรณ์แบบมากที่สุดภายใน 5 ปีข้างหน้า

สรุปประเด็นจากเวทีแสดงความคิดเห็น

ผู้เข้าร่วมสัมมนาและวิทยากรได้แสดงความคิดเห็นสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

- การปรับปรุงเนื้อหาสาระการศึกษาเพื่อให้มีเรื่องของอาเซียนที่เหมาะสมในทุกระดับการศึกษา ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่ในตำราเรียนอย่างเดียว อาจเชิญวิทยากรจากภายนอกผู้มีความรู้เชี่ยวชาญเรื่องอาเซียนมาพูดคุยให้นักเรียนฟังแทนครูผู้สอน หรือมอบหมายให้นักเรียนไปค้นคว้าหาข้อมูล หรือพาไปทัศนศึกษาสถานที่ที่สำคัญเกี่ยวกับอาเซียน เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาเซียนและร่วมเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน
- ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอาเซียนที่สื่อมวลชนเห็นว่าไม่มีความคืบหน้าและมีผลกระทบต่อประชาชน อาจไปสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องหลายๆ ฝ่าย เพื่อให้มีความคิดเห็นหลากหลายและนำเสนอบ่อยๆ จะทำให้เกิดการตื่นตัว หรืออาจใช้สื่อเพื่อนบ้านช่วยด้วย ปัญหาเหล่านั้นจะไปถึงภาครัฐและปัญหาจะได้รับการแก้ไขต่อไป
- การเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาพูดคุยกับประชาชนโดยตรงจะทำให้ประชาชนเห็นภาพของอาเซียนทั้งหมด รวมทั้งเห็นถึงประโยชน์ในด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากประชาคมอาเซียน เช่น อุตสาหกรรมต่อเนื่อง มีการสร้างงาน สร้างถนนหนทางเพื่อเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น
- การประชาสัมพันธ์เรื่องของอาเซียนสื่อมวลชนต้องมีความรู้เรื่องของอาเซียนและต้องค้นคว้าศึกษาหาข้อมูล รวมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานใหม่ไม่นำเสนอเนื้อหาสาระเพียงอย่างเดียว ควรเปิดเพลงอาเซียน หาเกร็ดความรู้ บทความน่าสนใจเกี่ยวกับอาเซียน มานำเสนอด้วย
- ควรมีหน่วยงานหลักที่สามารถให้เอกสารข้อมูลที่อธิบายขยายผลเรื่องของอาเซียนแก่ประชาชนได้อย่างชัดเจน รวมทั้งจัดทำสโปต สารคดี หรือเอกสารที่สามารถนำไปเผยแพร่ได้เลย
- การให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการทำความตกลงการค้าเสรี โดยต้องชี้ให้เห็นระหว่างสิ่งที่ได้และเสีย ส่วนที่เสียต้องจัดให้มีมาตรการรองรับ โดยภาครัฐต้องเข้าไปดูแล ชี้ให้เห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ อาเซียนจะกลายเป็นตลาดเดียวกันแล้ว 9 ประเทศอื่นเขากำลังทำกันแล้วเราไม่ทำไม่ได้
- อยากให้รัฐบาลกำหนดเรื่องประชาคมอาเซียนเป็นนโยบายชาติ รวมทั้งการบูรณาการการทำงานของหน่วยงาน
- แนวโน้มเรื่องสกุลอาเซียนยังเป็นเรื่องยาก เนื่องจากมีปัจจัยหลายด้านที่ต้องมาสนับสนุนคงต้องใช้เวลาอีกนาน